

Aleksandra Muraj

Institut za etnologiju i folkloristiku, Zagreb
muraj@ief.hr

Nadja Maglica, "Baranja se šareni": predajno ruho baranjskih Hrvata

Dvojezična monografija o odjeći kakvu je nosilo hrvatsko seljačko stanovništvo u Baranji, knjiga je široko zasnovanog sadržaja i raskošna grafičkog izgleda (oblikovanje Studio Rašić, Zagreb; prijevod Jasna Bilinić-Zubak). No knjiga je, k tome, i specifične sudbine. Kad se, naime, njezina autorica počela baviti rečenom tematikom godine 1991., nije mogla naslutiti događaje u kojima će se ta najistočnija hrvatska pokrajina ubrzo naći. Nije mogla predvidjeti da će Baranju zahvatiti ratni vihor, koji će izazvati duboki rez u dotadašnji životni stil, pogubno utjecati na kulturni inventar i razorno djelovati na samosvijest ljudi. Stoga je Nadja Maglica morala svoje istraživanje prilagoditi stjecaju okolnosti, obraditi ono što joj je bilo dostupno, a izostaviti i ponešto od onoga što je planirala ali, uslijed zatečene situacije, nije mogla ostvariti.

Obradbi svoje zadaće prišla je na način da u prvome dijelu čitatelja uvodi u ozračje baranjskoga svijeta opisom svojstava njegova prirodnog okoliša, a zatim iznosi koncizan pregled povijesne sudbine te regije, dopunjen dinamičnom slikom raznovrsna etničkog sastava.

Tome slijedi podroban prikaz odjeće hrvatskoga stanovništva, raščlanjen na pojedine sastavnice svakodnevne i blagdanske ženske, muške i dječje odjeće, obuće i nakita. Opisom su obuhvaćene sve moguće pojedinosti raznolika baranjskoga odjevnog inventara, popraćene navođenjem lokalnoga nazivlja, protumačene tehnikama proizvodnje domaćega tekstila, ali i spominjanjem materijala tvorničkoga podrijetla za izradbu, kao i odjevnim modalitetima namijenjenima pojedinim godišnjim dobima i drugim posebnim svrhama. Sve je ilustrirano starim crno-bijelim fotografijama, suvremenim majstorskim fotografijama u boji Damira Fabijanića i Petra Strmečkog te vrsno nacrtanim krojevima Dijane Heide. Pismo Nadje Maglice osebujna je stila. Odlikuje ga odlučno zaziranje od tuđica, pa i onih koje pripadaju *terminusu technicusu* etnološke struke. U njihovu nadomještanju kroatizmima posize i za izričajima koji pripadaju minulim vremenima. Takav će stil u nekih čitatelja izazvati odobravanje,

a u drugih nerazumijevanje pa i odbojnost. Pretpostavljam da se tom riziku autorica svjesno izložila.

No, vratimo se sadržaju njezine knjige. Podrobni opis odjeće i analiza pojedinih joj sastavnica bili su podlogom za stvaranje tipologije nošnji baranjskih Hrvata. Temeljem usporedbe obilježja kroja, nazivlja, djevojačkih i ženskih frizura, oglavlja i sl., mogao se utvrditi podravski i podunavski tip. Autorica zatim poduzima i naredni korak pa će usporediti prethodno opisanu žensku nošnju s odjećom Hrvatica u mađarskome dijelu Baranje. Podudarnosti kao i odstupanja koja je zamijetila pokazuju prvotne zajedničke korijene kao i dalji samostalni razvoj ovih dvaju modaliteta tradicijske odjeće.

U nastavku, Nadja Maglica proširuje svoj kut motrenja na cijeli kompleks kulture odijevanja. Razvidno je to posebice u poglavlju kojim još jednom osvjetljuje baranjsko tradicijsko odijevanje, ali ovaj puta kroz životni tijek pojedinca. Razmatrajući odjeću i pripadajuće tekstilne predmete od netom rođena djeteta, preko djetinjstva, mladosti, zrelosti do starosti, oslikava posredno i život baranjske obiteljske zajednice te uobičajeno obilježavanje čovjekova ritma u kojemu su prijelomne točke rođenje, udaja i ženidba, smrt i pogreb.

Sljedećim poglavljem, nazvanim *Nošnja kao dio predajne kulture*, autorici je bio cilj promotriti baranjski odjevni kompleks u njegovu ergološkom, funkcionalnom, značenjskom i simboličkom aspektu. Elaboracija toga dijela ostala je, nažalost, odviše lapidarnom.

Spomenutim poglavljem završava onaj, veći, dio knjige u kojemu se ogleda proteklo doba. Bila su to vremena obilježena ustaljenim poretom stvari, relativnim ekonomskim blagostanjem i psihološkim spokojem te običajima dugoga trajanja. Kao izrazita suprotnost, slijedi mu *Dodatak* s ishodom istraživanja provedenog godine 1995. u neposrednom kontaktu s baranjskim prognanicima, traumatiziranima, osiromašeni- ma i tada još posve neizvjesne budućnosti. U iskazima triju Baranjski različite životne dobi i društvenoga položaja, što ih objavljuje, očituje se njihov odnos ne samo spram tradicije, dio koje je i nošnja, već i života uopće. Izravna su to svjedočenja o neslavnom vremenu posljednjeg decenija 20. stoljeća na jednom od hrvatskih prostora. Da je autorica tom istraživanju pristupila studiozno, potvrđuje i terenska upitnica o baštini što ju je priložila.

Na kraju, valja još dodati da je rukopis ove monografije, koja u mnogome obogaćuje dosadašnje spoznaje, bio dovršen za tisak godine 1998. No objavljena je u prosincu 2003., dakle punih pet godina kasnije. U međuvremenu ratni je vihor prohujao. Poharana se područja smiruju, prognanici postupno vraćaju, ozljede - nadajmo se - zacjeljuju. Baš zbog toga za struku bi bilo osobito korisno kad bi Nadja Maglica postavila svojim istraživanjem u Baranji.